

Krátke správy

Očakávané spoločenstvo zväzu *Armerion elongatae*

Expected association of *Armerion elongatae* alliance

MILAN VALACHOVIČ

Botanický ústav, Centrum biológie rastlín a biodiverzity SAV, Dúbravská cesta 9,
845 23, Bratislava, milan.valachovic@savba.sk

Abstract: The *Armerion elongatae* alliance was recognized recently also in Slovakia. One of the associations known from the Czech Republic should also potentially occur in Slovakia in the sandy areas of Záhorie. The article provides three relevés that suggest this assumption, but new findings are needed for a definitive result.

Key words: psammophyte vegetation, sandy steppes, vegetation dynamics.

O pionierskych spoločenstvách na viatych pieskoch (trieda *Koelerio-Corynephoretea*) sa dá hovoriť ako o pomerne stabilných fytoocenózach. Rastlinstvo na pieskoch je stresované veternou eróziou, suchom, extrémnymi výkyvmi teplôt a prípadná sukcesia je na celé dekády blokována. Pokiaľ sú zachované ekologické podmienky, spoločenstvá zotrávajú dlhodobo ako pionierske štádiá. Aj po desiatkach rokov sa na niektorých lokalitách dajú zopakovať zápisy publikované v práci Krippelová & Krippel (1956). Ich druhové zloženie a charakter vegetácie sa zmenil len nepatrne. Ak sa však podmienky na lokalite narušia (útlm disturbancií, prísun živín z okolia, zatienenie plochy lesom, úprava vodného režimu a pod.) nasleduje rýchly ústup špecialistov na úkor konkurenčne silnejších rastlín a porasty sa menia na stepné trávniky na pieskoch (trieda *Festucetea vaginatae*). Je preto pozoruhodné, ako sa vegetácia aj na oligotrofných pieskových pôdach dynamicky mení v priebehu jedinej sezóny a ako sa priestorovo vystrieda. Samozrejme, v prípade rastlinných spoločenstiev viazaných na ekosystém mokradí je dynamika zmien oveľa dramatickejšia – tam sa porasty zaplavené v jarnom období striedajú v priebehu poklesu hladiny spodnej vody až na úrovni vegetačných tried – vegetácia pleustofytov (trieda *Lemnetea*) sa v priebehu vegetačnej sezóny a/alebo medziročne zmení cez rôzne ostricové a trstinové porasty (trieda *Phragmito-Magnocaricetea*) až na pestrú mozaiku lúčnych porastov (trieda *Molinio-Arrhenatheretea*), cf. Jarolímek et al. (2018).

Príkladom vegetácie, ktorá ilustruje prechod od otvorených pieskových spoločenstiev k uzavretejším, je zväz *Armerion elongatae* – len nedávno zaregistrovaný aj pre územie Slovenska (Valachovič 2022). Tento zväz je doložený

zápismi spoločenstva, v ktorom dominuje trávnička *Armeria elongata* (*A. vulgaris* subsp. *vulgaris*) spolu s *Festuca trachyphylla* (*F. brevipila*). Sú to dva hlavné diagnostické taxóny zväzu (cf. Sádlo et al. 2007, p. 343). V susednej Českej republike je zväz reprezentovaný asociáciou *Sileno otitae-Festucetum brevipilae* Libbert 1933 corr. Kratzert et Dengler 1999 a na južnej Morave asociáciou *Erysimo diffusi-Agrostietum capillaris* Vicherek in Chytrý et al. 1997. Počas júna 2024 som sa pokúsil zistiť, či sa podobné porasty tejto asociácie dajú nájsť aj na susednom západnom Slovensku. Neskoršie už táto vegetácia rýchlo zoschla.

Potenciálne porasty asociácie sa viažu na stabilnejšie pieskové stanovišťa, na ktorých už nepôsobí veterná erózia. Sú situované popri štátnej ceste II/590 (Malacky – Studienka) po okraji borovicových monokultúr predovšetkým tam, kde sa aspoň raz ročne preoráva protipožiarny pás. Začiatkom júna sú nápadné dominanciou žltó kvitnúceho druhu horčičník konársky (*Erysimum diffusum*). Druhý dominantný druh, tráva *Agrostis vinealis*, je menej nápadný a niekde absentuje. Inde naopak vytvára hustejšie porasty, avšak chýba v nich zasa horčičník. Z diagnostických druhov asociácie sú však zastúpené druhy *Cerastium semidecandrum*, *Cynodon dactylon*, *Festuca vaginata* subsp. *dominii*, *Rumex acetosella*, *Thymus serpyllum* a v machovom poschodí *Ceratodon purpureus*. Zastúpené sú druhy zo zväzu *Corynephorion canescens*, ako samotný *Corynephorus canescens*, *Jasione montana* alebo *Koeleria glauca*, ale aj druhy naznačujúce istú synantropnosť danú blízkosťou cesty, napr. *Calamagrostis epigejos*, *Chenopodium album* agg., *Conyza canadensis*, *Fallopia convolvulus*. Na pár miestach sa objavuje v porastoch aj nápadný kavyľ *Stipa borysthena* a pomerne vzácny *Dianthus serotinus*. Tento druh indikuje prepojenosť porastov na v sukcesii primárnejšie postavenú asociáciu *Diantho serotini-Festucetum vaginatae* Klika 1934 (cf. Sádlo et al. 2007, p. 348).

Zápis 1. Studienka, Vlčie jamy, pred Rudavou, 48°31'03,65" s. š., 17°07'47,48" v. d., 7468, okraj lesa, 206 m n. m., plocha 16 m², exp. 145°, sklon 2°, pokryvnosť E₁: 25 %, E₀: 30 %, výška porastu 5 – 50 cm, 6. 6. 2024, M. Valachovič (MV3886).

E₁: *Erysimum diffusum* 2b, *Cynodon dactylon* 2a, *Arenaria serpyllifolia* 2m, *Veronica dillenii* 2m, *Corynephorus canescens* 1, *Festuca* **dominii* 1, *Silene otites* 1, *Thymus serpyllum* 1, *Viola arvensis* 1, *Arabidopsis thaliana* +, *Cerastium semidecandrum* +, *Chenopodium album* agg. +, *Conyza canadensis* +, *Dianthus carthusianorum* +, *Euphorbia cyparissias* +, *Fallopia convolvulus* +, *Jasione montana* +, *Linaria genistifolia* +, *Rumex acetosella* +, *Centaurea stoebe* r, *Hieracium pilosella* r, *Myosotis stricta* r;

E₀: *Ceratodon purpureus* 2b, *Racomitrium canescens* 2a, *Dicranum scoparium* +, *Hypnum cupressiforme* +, *Cladonia rangiformis* 2b, *C. furcata* +, *C. phyllophora* r.

Zápis 2. Studienka, bližšie k obci, 48°31'12" s. š., 17°07'51" v. d., 7468, úzka duna na okraji lesa, 211,7 m n. m., plocha 16 m², exp. 130°, sklon 3°, pokryvnosť E₁: 35 %, E₀: 40 %, výška porastu 5 – 60 cm, 6. 6. 2024, M. Valachovič (MV3887).

E₁: *Erysimum diffusum* 3, *Cynodon dactylon* 2b, *Dianthus serotinus* 2a, *D. carthusianorum* 1, *Bromus tectorum* 1, *Koeleria glauca* 1, *Viola arvensis* 1, *Achillea stricta* +, *Cerastium semidecandrum* +, *Chondrilla juncea* +, *Conyza canadensis* +, *Corynephorus canescens* +, *Euphorbia cyparissias* +, *Festuca *dominii* +, *F. rupicola* +, *Hieracium pilosella* +, *Polygonum aviculare* +, *Silene nutans* +, *S. otites* +, *Thymus serpyllum* +, *Calamagrostis epigejos* r, *Chenopodium album* r, *Fallopia convolvulus* r, *Papaver rhoeas* r;

E₀: *Racomitrium canescens* 3, *Ceratodon purpureus* 2b, *Hypnum cupressiforme* +, *Cladonia furcata* +.

Zápis 3. Studienka, Vlčie jamy, za Rudavou, 48°30'19" s. š., 17°07'06" v. d., 7468, protipožiarňý pás, 196 m n. m., plocha 18 m², exp. 135°, sklon 2°, pokryvnosť E₁: 50 %, E₀: 70 %, výška porastu 5 – 80 cm, 6. 6. 2024, M. Valachovič (MV3888).

E₁: *Erysimum diffusum* 3, *Cynodon dactylon* 2b, *Rumex tenuifolius* 2a, *Cerastium semidecandrum* 2m, *Arenaria serpyllifolia* 1, *Arrhenatherum elatius* 1, *Potentilla arenaria* 1, *Silene otites* 1, *Thymus serpyllum* 1, *Viola arvensis* 1, *Achillea stricta* +, *Agrostis vinealis* +, *Berberis vulgaris* juv. +, *Calamagrostis epigejos* +, *Dianthus carthusianorum* +, *Fallopia convolvulus* +, *Festuca rupicola* +, *Hieracium pilosella* +, *Hypericum perforatum* +, *Muscari comosa* +, *Peucedanum oreoselinum* +, *Potentilla argentea* +, *Stipa borysthena* +, *Ambrosia artemisiifolia* r, *Chenopodium album* r, *Danthonia decumbens* r, *Hypochoeris radicata* r, *Scabiosa ochroleuca* r, *Taraxacum* sp. r, *Tragopogon dubius* r, *Tunica prolifera* r;

E₀: *Ceratodon purpureus* 3, *Racomitrium canescens* 2b, *Dicranum scoparium* +, *Cladonia furcata* +.

Zápisy nemajú druhové zloženie úplne zodpovedajúce typovému materiálu. Je ale vysoko pravdepodobné, že asociácia *Erysimo diffusum*-*Agrostietum capillaris* sa vyskytuje aj na území Slovenska. Prípadné ďalšie zápisy definitívne vyriešia danú problematiku, nakoľko spoločenstvo je už avizované aj v Katalógu biotopov Slovenska (TRB07 – kostravové porasty s trávničkou podlhovastou na pieskoch).

PodĎakovanie:

Terénny výskum bol podporený projektom VEGA č. 1/0067/24. Za odborný komentár ďakujem M. Chytrému (MU Brno).

Literatúra:

- Jarolímek, I., Šibíková, M., Zaliberová, M., Májková, J., Bacigál, T. & Medvecká J. 2018. Dynamics of alluvial grasslands: a 25-year study on the Morava River (Slovakia). *Phyton* (Horn, Austria) 57: 91–106.
- Krippelová, T. & Krippel, E., 1956. Vegetačné pomery Záhoria. I. Viate piesky. Vydavateľstvo SAV, Bratislava. 89 pp.
- Sádlo, J., Chytrý, M. & Černý, T. 2007. Pionýrská vegetace písčín a mělkých půd (*KoelerioCorynephoretea*). In Chytrý, M. (ed.), *Vegetace České republiky. 1. Travná a keříčková vegetace*. Academia, Praha. p. 321–365.
- Valachovič, M. 2022. Zväz *Armerion elongatae* sa nachádza aj na Slovensku. *Bull. Slov. Bot. Spoločn.* 44: 209–217.